

Pravni položaj stranaca u sudskom postupku s naglaskom na aktorsku kauciju

Čipčić, Lukrecia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:389344>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za međunarodno privatno pravo

Lukrecia Čipčić

DIPLOMSKI RAD

Pravni položaj stranaca u sudskom postupku s naglaskom na aktorsku kauciju

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dora Zgrabljić Rotar

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Lukrecia Čipčić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Lukrecia Čipčić (v.r.)

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Stranac	3
2.1. Stranačka i parnična sposobnost stranaca	3
2.1.1. Stranačka sposobnost	3
2.1.2. Parnična sposobnost	5
2.1.3. Problem utvrđivanja stranačke i parnične sposobnosti	6
2.2. Procesna legitimacija	7
3. Nadležnost suda Republike Hrvatske	8
4. Pravila o uzajamnosti i retorziji	10
5. Osiguranje troškova postupka (<i>cautio iudicatum solvi</i>)	11
5.1. Uvodne napomene	11
5.2. Pojam i definicija	12
5.3. Traženje osiguranja troškova postupka	14
5.4. Izuzeci od prava traženja osiguranja troškova postupka	15
5.5. Posljedice traženja i dužnosti davanja aktorske kaucije	16
6. Nepoznavanje službenog jezika suda	17
6.1. Uvodne napomene	17
6.2. Usmeno komuniciranje suda i stranaka	17
6.2.1. Tumači	19
6.3. Pisano komuniciranje suda i stranaka	20
6.4. Sankcije zbog povrede prava na uporabu svojeg jezika	20
7. Stranac kao zastupnik stranke	21
7.1. Uvodne napomene	21

7.2. Dobrovoljni zastupnici ili punomoćnici	22
7.3. Ovlaštenje stranog odvjetnika na obavljanje odvjetničke službe	22
7.3.1. Pretpostavke	23
8. Zaključak	25
9. Literatura	27

1. Uvod

Suvremeno zakonodavstvo naglašava i jamči ravnopravnost i jednakost svih ljudi. Članak 26. Ustava Republike Hrvatske (dalje u tekstu: „**URH**“) glasi: „Svi su državljani Republike Hrvatske i stranci jednaki pred sudovima i drugim državnim i inim tijelima koja imaju javne ovlasti.“¹ Zakon o strancima (dalje u tekstu: „**ZS**“) u članku 3. stavku 1. točki 5. definira pojam stranaca kao osoba koje nemaju hrvatsko državljanstvo.² Prava stranaca i njihov položaj u stranoj državi više nije uređen isključivo unutrašnjim propisima države, više nije *domain reserve*, već i međunarodnim dokumentima. Jedan od takvih dokumenata je Opća deklaracija o ljudskim pravima iz 1948. godine (dalje u tekstu: „**ODLJP**“) koja je najvažniji međunarodni dokument koji uređuje osnovna ljudska prava. Riječ je o međunarodnom ugovoru koji je na snazi u Republici Hrvatskoj i koji je po pravnoj snazi iznad zakona. U članku 6. ODLJP-a naglašava se pravo svakog pojedinca da ga se svugdje pred zakonom prizna kao osobu.³ Također, u članku 7. navodi se kako su svi pred zakonom jednaki i imaju jednako pravo na pravnu zaštitu, bez diskriminacije.⁴ Jedno od važnijih prava zajamčeno ODLJP-om, koje je i najrelevantnije za ovaj diplomski rad, sadržano je u članku 10. i definirano kao pravo na slobodan pristup sudu strane države, odnosno ovlaštenje svakoga na pravično i javno saslušanje od strane neovisnog i nepristranog suda pri utvrđivanju njegovih prava i obveza i bilo koje kaznene optužbe protiv njega.⁵ Ovom odredbom jamči se pravo na traženje odgovarajuće sudske zaštite, a povreda tog prava značila bi povredu ODLJP-a te samim time povredu međunarodnog prava. Slične odredbe sadržane su i u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (dalje u tekstu: „**MPGPP**“). Članak 14. stavak 1. MPGPP-a navodi kako su svi jednaki pred sudom i sudovima pravde. U slučaju podizanja optužnice za neko kazneno djelo protiv osobe ili u slučaju utvrđivanja prava i obveza građanske naravi, svaka osoba ima pravo da njen slučaj javno ispita neovisni i nepristrani sud, čija nadležnost je zakonom ustanovljena.⁶

¹ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 26.

² Zakon o strancima, Narodne novine, zakon, br. 133/20, 114/22, 151/22, na snazi od 01. siječnja 2023., čl. 3. st. 1. t. 5.

³ Opća deklaracija o ljudskim pravima usvojena 10. prosinca 1948. godine, Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 12-143/09, čl. 6.

⁴ *Ibid.*, čl. 7.

⁵ *Ibid.*, čl. 10.

⁶ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima usvojen 16. prosinca 1966. godine, stupio je na snagu 23. ožujka 1976., Republika Hrvatska je stranka Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima od 6. listopada

Međutim, unatoč jednakosti i pravima koja se jamče svim osobama, ponekad je nemoguće izbjeći faktičnu nejednakost osoba u sudskom postupku.

Unazad par godina sve je veći priljev stranaca u Republiku Hrvatsku i sve je veći broj njih koji se zapošljavaju na različitim radnim mjestima na području cijele Hrvatske. Nije rijetkost vidjeti ih zaposlene u kafiću, na gradilištu ili u hotelu. Nakon interakcije s njima može se zaključiti kako većina njih ne zna ni osnove hrvatskoga jezika, a kamoli dovoljno znanje jezika za uspješnu integraciju u društvo. Ovakva aktualna situacija je ustvari razlog odabira ove teme diplomskog rada. Potaknula me na razmišljanje u smjeru njihovog položaja pred sudovima Republike Hrvatske. Naime, sudski postupak je iznimno kompleksan, iscrpljujuć te emotivno i financijski težak za svakoga, neovisno je li riječ o hrvatskom državljaninu ili strancu. Međutim, hrvatski državljani imaju barem prividno jednu prednost u odnosu na strance, oni poznaju hrvatski jezik i neke osnove hrvatskog pravnog poretka. Imajući sve to na umu, htjela sam više istražiti kako i u kojoj mjeri hrvatsko pravosuđe štiti prava stranaca u sudskom postupku imajući na umu potencijalne probleme koji ih mogu staviti u nejednak položaj.

Cilj je ovog rada izložiti i detaljnije opisati pravni položaj stranaca u sudskom postupku pred sudovima Republike Hrvatske. Prvenstveno će biti definiran pojam stranaca i koje sve kategorije, odnosno skupine osoba, taj pojam obuhvaća. Zatim, definirat ćemo nadležnost sudova u Republici Hrvatskoj i uvjete koji moraju biti ispunjeni kako bi se neka osoba mogla pojaviti kao stranka u parničnom postupku. Razradit će se i pravila o uzajamnosti i retorziji, koja doduše danas više ne vrijede, ali su donedavno uvelike utjecala na položaj stranaca u Republici Hrvatskoj. Nadalje, naglasak će biti stavljen na aktorsku kauciju, institut osiguranja parničnih troškova, čija svrha i granice su detaljno uređene Zakonom o međunarodnom privatnom pravu (dalje u tekstu: “ZMPP”), a koja direktno utječe na položaj stranaca u sudskom postupku. Također, rad će obuhvaćati i određene činjenice koje mogu otežati položaj bilo kojeg pojedinca u sudskom postupku kao što je nepoznavanje jezika. Na kraju ćemo se dotaknuti i mogućnosti stranaca da djeluju kao punomoćnici pred hrvatskim sudovima.

1991. godine prema Odluci o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska postala stranka temeljem notifikacije o sukcesiji, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 12/1993, čl. 14. st. 1.

2. Stranac

Prema osnovnoj definiciji iz ZS-a stranac je svaka osoba koja nema hrvatsko državljanstvo⁷, ali pod tim je pojmom obuhvaćeno nekoliko različitih kategorija osoba. Članak 3. stavak 1. točka 1. ZS-a odnosi se na prvu kategoriju koja obuhvaća apatride, odnosno osobe bez državljanstva; to su osobe koje ni jedna država sukladno svojem nacionalnom zakonodavstvu ne smatra svojim državljaninom.⁸ Točka 2. istog članka i stavka odnosi se na drugu kategoriju koja obuhvaća državljane države članice Europskog gospodarskog prostora (dalje u tekstu: „EGP“).⁹ Točka 3. istog članka i stavka odnosi se na treću kategoriju koja obuhvaća državljane treće zemlje; to su osobe koje nemaju državljanstvo države članice EGP-a ili Švicarske konfederacije, a imaju državljanstvo treće zemlje ili su osobe bez državljanstva.¹⁰ Svaka od ovih kategorija osoba ima pravo na slobodan pristup sudu Republike Hrvatske zahvaljujući odredbama ODLJP-a.

2.1. Stranačka i parnična sposobnost stranaca

Prof. dr. sc. Vuković i *doc. dr. sc. Kunštek* tvrde kako ranije spomenut slobodan pristup sudu podrazumijeva da se svaka fizička ili pravna osoba, neovisno o tome je li riječ o domaćoj ili stranoj osobi, može pojaviti kao stranka u postupcima pred sudovima svoje ili strane države.¹¹ Slijedom takvog tumačenja može se zaključiti da se strancima priznaje pravo da nastupaju kao stranka pred sudovima Republike Hrvatske, kao tužitelj, tuženik ili umješlač. Potrebno je naglasiti kako unatoč postojanju ovog pravila, svaka država zadržava pravo samostalno urediti pretpostavke koje moraju biti ispunjene kako bi se neka osoba mogla pojaviti kao stranka u postupku. Prema hrvatskom pravu temeljne pretpostavke koje moraju biti ispunjene kako bi se osoba mogla pojaviti kao stranka u parnici i samostalno poduzimati procesne radnje jesu stranačka sposobnost, parnična sposobnost i procesna legitimacija za vođenje parnice.

2.1.1. Stranačka sposobnost

Dr. sc. Triva i *dr. sc. Dika* definiraju stranačku sposobnost kao „...svojstvo određenog subjekta da može biti nositelj parničnih procesnih prava i dužnosti: nositelj ovlaštenja i tereta

⁷ V. bilješka 3

⁸ Zakon o strancima, *op.cit.*, čl. 3. st. 1. t. 1.

⁹ *Ibid.*, čl. 3. st. 1. t. 2.

¹⁰ *Ibid.*, čl. 3. st. 1. t. 3.

¹¹ Vuković, Đ., Kunštek, E.; Međunarodno građansko postupovno pravo, Zagreb, 2005., str. 136

priznatih i određenih građanskim parničnim procesnim pravom - *jus standi in judicio*.¹² Stranačka sposobnost je permanentna osobina svojeg nositelja, što znači da je osoba stranački sposobna čak i kada nije stranka u parnici. Prema stavu *prof. dr. sc. Vukovića* i *doc. dr. sc. Kunšteka* stranci mogu biti nositelji parničnih procesnih prava i obveza.¹³ *Dr. sc. Triva* i *dr. sc. Dika* navode kako se stranačka sposobnost naziva još i procesna pravna sposobnost jer pojedinci koji su nositelji prava i obveza na području građanskog prava, moraju imati mogućnosti štititi ta ista prava u parnici.¹⁴ Prema članku 14. stavku 1. ZMPP-a za utvrđivanje pravne i poslovne sposobnost fizičke osobe mjerodavno je pravo države čiji je ona državljanin.¹⁵ Pravna sposobnost je stoga za hrvatske državljanke regulirana Zakonom o obveznim odnosima (dalje u tekstu: “ZOO”). Članak 17. stavak 1. ZOO-a navodi da je svaka fizička i pravna osoba sposobna biti nositeljem prava i obveza.¹⁶ Sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske potvrđuje sve navedeno: „Stranačka sposobnost je svojstvo određene osobe da može biti nosilac procesnih prava i dužnosti time da stranačku sposobnost imaju svi oni koji imaju građansku pravnu sposobnost. Sve fizičke osobe su pravno sposobne jer stranačku sposobnost stječu rođenjem (uz izuzetak nasciturusa¹⁷).“¹⁸ Za strane državljanke je pravna i poslovna sposobnost regulirana njihovim domaćim pravom. Odredbe o njihovoj pravnoj i poslovnoj sposobnosti nalaze se u materijalnim odredbama zakona njihove države. Posebna je situacija ako stranac nije poslovno sposoban prema pravu svoje države, ali je poslovno sposoban prema hrvatskom pravu. Članak 14. stavak 3. ZMPP-a govori o sklapanju pravnog posla između osoba koje se u trenutku sklapanja nalaze u istoj državi, a pritom jedna od tih osoba nije poslovno sposobna prema pravu svoje države, ali je poslovno sposobna prema pravu

¹² Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 303

¹³ Vuković, Đ., Kunštek, E.; Međunarodno građansko postupovno pravo, *op. cit.*, str. 136

¹⁴ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 304

¹⁵ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, zakon, br. 101/17, 67/23, na snazi od 29. siječnja 2019., čl. 14. st. 1.

¹⁶ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, zakon, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, na snazi od 01. siječnja 2023., čl. 17. st. 1.

¹⁷ Nasciturus (lat.; engl. nasciturus; njem. Nasciturus; franc. nasciturus), začeto, ali još nerođeno dijete. Pravo stvara fikciju kao da je dijete rođeno da bi se zaštitili njegovi interesi odnosno prava (npr. kod nasljedstva). U postupovnom pravu n. se drži stranački sposobnim ako se parnica vodi u njegovu korist., Pravni leksikon, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007., str. 788

¹⁸ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Rev 2591/1991-2, od 26. veljače 1992.

države u kojoj se pravni posao sklapa. U takvom slučaju osoba će se ipak smatrati poslovno sposobnom, pod uvjetom da druga strana za tu nesposobnost nije znala niti je mogla znati.¹⁹

2.1.2. Parnična sposobnost

Dr. sc. Triva i *dr. sc. Dika* definiraju parničnu sposobnost kao „... svojstvo određene osobe da sa procesnopravnim učinkom poduzima procesne radnje u parnici.“²⁰ Stranačka sposobnost je pretpostavka stjecanja parnične sposobnosti.²¹ Parnična sposobnost još se naziva i procesna poslovna sposobnost jer svi oni koji imaju poslovnu sposobnost na području građanskog prava, tj. sposobnost za samostalno stjecanje prava i obveza, jesu parnično sposobni.²² Parnična sposobnost je neograničena i bezuvjetna te osoba koja je parnično sposobna ovlaštena je poduzimati sve parnične radnje u određenoj parnici. Prema *prof. dr. sc. Vukoviću* i *doc. dr. sc. Kunštek* stranci mogu poduzimati procesne radnje, služiti se svojim procesnim pravima i ispunjavati svoje procesne obveze ili u tu svrhu angažirati odvjetnika.²³ Iz ovoga se može zaključiti kako se strancima priznaje parnična sposobnost (procesna poslovna sposobnost) prema hrvatskom pravu. Kao što je već spomenuto, za utvrđivanje pravne sposobnosti fizičke osobe, što je nužno za utvrđivanje stranačke sposobnosti, mjerodavno je pravo države čiji je on državljanin²⁴. To isto pravilo analogno se primjenjuje na utvrđivanje poslovne sposobnosti fizičke osobe, što je nužno za utvrđivanje postojanja parnične sposobnosti.

Uz parničnu sposobnost treba spomenuti i postulacijsku sposobnost. *Dr. sc. Triva* i *dr. sc. Dika* definiraju je kao svojstvo parnično sposobne osobe da samostalno, bez punomoćnika, poduzima procesne radnje u postupku koje će proizvoditi pravni učinak ako je to inače dopušteno strankama.²⁵ *Prof. dr. sc. Vuković* i *doc. dr. sc. Kunštek* navode kako se postulacijska sposobnost različito uređuje u pojedinim državama, te hoće li se ona priznati nekoj osobi ili ne, ovisi o pravnom poretku države pred kojim se vodi sudski postupak (*lex fori*).²⁶

¹⁹ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 14. st. 3.

²⁰ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 308

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*

²³ Vuković, Đ., Kunštek, E.; Međunarodno građansko postupovno pravo, *op. cit.*, str. 136

²⁴ V. bilješku 14

²⁵ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 311

²⁶ Vuković, Đ., Kunštek, E., Međunarodno građansko postupovno pravo, *op.cit.*, str. 146

2.1.3. Problem utvrđivanja stranačke i parnične sposobnosti

Stranačka i parnična sposobnost priznaju se u svim zemljama, ali problem nastaje zbog činjenice da one nisu jednako u svim državama uređene. Stranačka sposobnost fizičkih osoba uvjetovana je njihovim postojanjem. Prema hrvatskom pravu fizičke osobe stječu stranačku sposobnost u trenutku rođenja, a gube je smrću, uz izuzetak nasciturusa (začeto, ali još nerođeno dijete). Prema pravima drugih država trenutak rođenja i smrti, koji utječe na postojanje stranačke sposobnosti, može se drugačije regulirati. Zanimljiv slučaj je sadržan u članku 48. Zakonika o građanskom postupku u Etiopiji iz 1965. godine u kojemu je navedeno da na tijek tužbe neće utjecati smrt tužitelja ili tuženika ako je pravo na tužbu opstalo.²⁷ Iz navedenog se može zaključiti kako smrt fizičke osobe prema pravu Etiopije ne utječe na stranačku sposobnost.

Kod parnične sposobnosti je neujednačenost i razlika u pravima različitih država još izraženija. Prema hrvatskom pravu, pretpostavka za stjecanje parnične sposobnosti fizičke osobe je poslovna sposobnost koja se stječe u pravilu s navršenih 18 godina života. Konkretno, taj prag u godinama može biti različito uređen u raznim državama. Zbog ovakvih razlika važno je utvrditi koje će pravo biti mjerodavno za utvrđivanje postoji li stranačka i parnična sposobnost stranca u konkretnom slučaju ili ne. Za utvrđivanje postojanja stranačke i parnične sposobnosti stranaca mjerodavno je njihovo domaće pravo. Kao što smo već spomenuli, za utvrđivanje postojanja pravne i poslovne sposobnosti fizičke osobe mjerodavno je pravo države čiji je osoba državljanin²⁸. Postojanje pravne i poslovne sposobnosti je preduvjet stjecanja stranačke i parnične sposobnosti. Posebna je situacija ako je stranac parnično nesposoban prema pravu svoje države, ali je parnično sposoban prema hrvatskom pravu. U članku 88. Zakona o parničnom postupku (dalje u tekstu: "ZPP") definirano je pravilo koje naglašava da ako stranac nije parnično sposoban prema zakonu države čiji je on državljanin, ali je parnično sposoban prema zakonu Republike Hrvatske, on može sam poduzimati radnje u postupku.²⁹ Ovo je jedan od primjera gdje se u hrvatskom pravu rješava *in favorem* stranke koja je stranac.

²⁷ Civil Procedure Code of the Ethiopia 1965;

[https://www.lawethiopia.com/images/codes/Civil%20Procedure%20Code%20\(English\).pdf](https://www.lawethiopia.com/images/codes/Civil%20Procedure%20Code%20(English).pdf) (06. rujna 2023.)

²⁸ V. bilješka 15

²⁹ Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, zakon, br.53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, na snazi od 01. siječnja 2023., čl. 88.

Posebna je problematika u vezi s pojavom višestrukog državljanstva na koju se referirao *prof. dr. sc. Sajko*. On navodi kako se problematika višestrukog državljanstva može promatrati kroz dvije vrste pravnih situacija. Prva se odnosi na slučaj kada osoba istovremeno ima uz domaće državljanstvo i strano, a druga se odnosi na slučaj istovremenog postojanja dva ili više stranih državljanstava. Ovako opisani sukob između domaćeg i stranog ili stranih državljanstava u pravilu se rješava davanjem prednosti domaćem pravu, što dovodi do primjene domaćeg državljanstva.³⁰ Ovakvo pravilo sadržano je i u članku 3. stavku 2. ZMPP-a prema kojem ako osoba koja je državljanin Republike Hrvatske ima istovremeno i strano državljanstvo, za primjenu ZMPP-a, smatra se da ima samo državljanstvo Republike Hrvatske.³¹ Ako osoba ima više stranih državljanstava, smatrat će se državljaninom one države s kojom je u najužoj vezi. Ako je riječ o apatridu ili o osobi čije državljanstvo se ne može utvrditi, smatrat će se državljaninom one države u kojoj ima prebivalište, a ako ga nema ili se ono ne može utvrditi, onda državljaninom države s kojim je u najužoj vezi.

2.2. Procesna legitimacija

Uz stranačku i parničnu sposobnost, prema hrvatskom zakonodavstvu zahtijeva se da osoba koja sudjeluje u parnici kao stranka ima ovlaštenje za vođenje konkretne parnice – da ima procesnu legitimaciju.³² *Dr. sc. Triva* i *dr. sc. Dika* definiraju procesnu legitimaciju kao „...odraz konkretnog pravnog odnosa stranke prema predmetu konkretnog spora.“³³ Postojanje procesne legitimacije znači da su stranke u sporu prave stranke, da one imaju pravni interes, odnosno pravozaštitnu potrebu za vođenjem neke konkretne parnice koja je determinirana subjektivno - strankama, i objektivno - tužbenim zahtjevom.³⁴ Na tužitelja pada dužnost dokazivanja postojanja svoje procesne legitimacije, i on je dužan učiniti vjerojatnim da je ovlašten na pokretanje konkretne parnice, u odnosu na konkretnog tuženika i s obzirom na konkretan tužbeni zahtjev.³⁵ O postojanju procesne legitimacije za vođenje konkretne parnice zaključuje se na dva načina:

³⁰ Sajko, K.; Međunarodno privatno pravo, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 122

³¹ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 3. st. 1.

³² Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 314

³³ *Ibid.*

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

1. na temelju pravne norme koja određene subjekte ovlašćuje na traženje pravne zaštite; u tom slučaju sama norma *a priori* potvrđuje postojanje pravnog interesa određenog subjekta i zbog toga on ga nije dužan posebno dokazivati,

2. na temelju dokazanog konkretnog pravnog interesa za dobivanje povoljne presude u parnici jer će se takva presuda pozitivno odraziti na pravnu situaciju samog tužitelja.³⁶

ZPP ne sadrži izričite odredbe o postojanju procesne legitimacije za vođenje parnice temeljem kojih bi se moglo zaključiti kako različita pravila vrijede za hrvatske državljane ili za strance. Slijedom navedenog, ako stranci sudjeluju u parničnom postupku kao tužitelji, oni moraju učiniti vjerojatnim da imaju procesnu legitimaciju, odnosno da imaju ovlaštenje za vođenje konkretne parnice. *Dr. sc. Triva* i *dr. sc. Dika* također napominju kako će se ovlaštenje stranaca za vođenje parnice prosuđivati po materijalnom pravu koje se treba primijeniti u konkretnom sporu.³⁷

3. Nadležnost suda Republike Hrvatske

U sporovima s međunarodnim elementom utvrđivanje nadležnosti sudova predstavlja jedno od najvažnijih pitanja. Članak 46. stavak 1. ZMPP-a u svojim odredbama izravno upućuje na primjenu odredaba Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o nadležnosti, priznanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovački stvarima - preinačena (dalje u tekstu: „**Uredba Bruxelles I bis**“) za utvrđivanje nadležnosti sudova Republike Hrvatske u građanskim i trgovačkim stvarima.³⁸ Prema stavu *prof. dr. sc. Josipović* Uredba Bruxelles I bis uređuje na jedinstven način pravila o određivanju nadležnosti sudova u građanskim i trgovačkim sporovima s međunarodnim elementom na području Europske unije. Također, Uredba sadrži pravila o postupanju nadležnih sudova država članica prilikom priznanja i ovrhe stranih sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima. Primjena Uredbe Bruxelles I bis ima prednost nad primjenom procesnog prava nacionalnih država u pogledu pitanja koje Uredba uređuje. Drugim riječima, nacionalni sudovi država članica ne primjenjuju svoje nacionalno procesno pravo koje uređuje pitanja priznanja i ovrhe stranih sudskih odluka ako je riječ o sudskim odlukama koje su donijeli sudovi iz druge države članice.³⁹

³⁶ *Ibid.*, str. 315

³⁷ *Ibid.*, str. 62

³⁸ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 46. st. 1.

³⁹ Josipović, T.; Privatno pravo Europske unije - Opći dio, Narodne novine, Zagreb, 2020., str. 488

Osnovno pravilo koje je sadržano u Uredbi Bruxelles I bis, a koje se odnosi na utvrđivanje opće međunarodne nadležnosti suda, izražava se kroz poznatu sentencu: *actor sequitor forum rei*, tj. tužitelj slijedi forum tuženika. Drugim riječima, članak 4. stavak 1. Uredbe Bruxelles I bis nalaže kako se opća nadležnost sudova određuje prema mjestu tuženikova prebivališta, neovisno o njegovom državljanstvu.⁴⁰ Članak 5. stavak 1. Uredbe Bruxelles I bis izričito određuje kako osobe koje imaju prebivalište u nekoj državi članici mogu biti tužene pred sudom druge države članice samo na temelju pravila sadržanih u Uredbi.⁴¹ Neke od tih slučajeva ćemo spomenuti.

Članak 7. Uredbe Bruxelles I bis sadrži pravila o utvrđivanju posebne nadležnosti sudova. Prema tim pravilima, osoba koja ima prebivalište u nekoj državi članici može biti tužena u drugoj državi članici ako je riječ:

1. o sporovima iz ugovora,
2. o sporovima o izvanugovornoj odgovornosti za štetu ili nekoj drugoj odgovornosti koja je izjednačena s tom,
3. o zahtjevima za popravljivanje štete ili povratu u prijašnje stanje koji se temelje na kaznenom djelu,
4. o zahtjevu za povrat temeljenom na vlasništvu nekog kulturnog predmeta,
5. o sporu koji proizlazi iz poslovanja podružnice, zastupstva ili neke druge poslovne jedinice,
6. o sporu protiv osnivača, upravitelja ili korisnika trusta,
7. o sporu koji se odnosi na plaćanje nagrade za spašavanje tereta ili vozarine.⁴²

Osim pravila o utvrđivanju opće i posebne nadležnosti, Uredba Bruxelles I bis sadrži u članku 24. i pravila o isključivoj nadležnosti sudova. Prema tim pravilima odstupa se od poveznice prebivališta ugovornih stranaka. U Uredbi Bruxelles I bis taksativno su navedeni sporovi za isključivu nadležnost:

1. u sporovima čiji predmet su stvarna prava na nekretninama ili najam nekretnina,

⁴⁰ Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima - preinačena, SL L 351, 20. prosinca 2012, str. 1-32; specijalno izdanje na hrvatskom jeziku: poglavlje 19 svezak 011 str. 289-320, na snazi u Republici Hrvatskoj od 01. srpnja 2013., čl. 4. st. 1.

⁴¹ *Ibid.*, čl. 5. st. 1.

⁴² *Ibid.*, čl. 7.

2. u sporovima čiji predmet je valjanost, ništetnost ili prestanak pravne osobe, ili valjanost odluka organa nekog društva, tj. pravne osobe,
3. u sporovima čiji predmet je valjanost upisa u javni registar,
4. u sporovima čiji je predmet registracija ili valjanost patenta, žigova, oblička ili uzoraka,
5. u sporovima čiji predmet je ovrha sudskih odluka.⁴³

Također, Uredba Bruxelles I bis sadrži i pravila o prorogaciji nadležnosti, odnosno o sporazumu nadležnosti u članku 25: „Ako se stranke, neovisno o tome gdje imaju prebivalište, sporazumiju da će sud ili sudovi neke države članice biti nadležni za sporove koji nastanu ili mogu nastati u vezi s određenim pravnim odnosom, nadležan će biti taj sud ili ti sudovi, osim ako je sporazum ništetan prema pravilima o materijalnopravnoj valjanosti prava te države članice. Takva nadležnost je isključiva, osim ako su se stranke drugačije sporazumjele.“⁴⁴

Uredba Bruxelles I bis iznimno detaljno definira i uređuje nadležnost sudova u građanskim i trgovačkim sporovima. Tako opisana pravila vrijede i za utvrđivanje nadležnosti sudova Republike Hrvatske. Prema njima, sudovi Hrvatske su u pravilu nadležni suditi u parnicama u kojima sudjeluju osobe koje se po pravilima o međunarodnoj sudskoj nadležnosti mogu pojaviti kao stranke pred hrvatskim sudom, neovisno o državljanstvu i o tome gdje se nalaze.

4. Pravila o uzajamnosti i retorziji

Osnovno pravilo hrvatskog zakonodavstva, sadržano u URH-u, izjednačuje strance s domaćim državljanima u sudskom postupku.⁴⁵ Izjednačavanje domaćih i stranih državljana je prema pravu nekih država uvjetovano pravilima o uzajamnosti. *Prof. dr. sc. Vuković i doc. dr. sc. Kunštek* navode kako uzajamnost može biti faktična ili formalna, dok formalna može biti zakonska ili diplomatska.⁴⁶ Faktična uzajamnost je ona koja postoji u praksi, pri čemu je dovoljno da se u suštini radi o istim pravima.⁴⁷ Primjerice, u državi u kojoj se vodi sudski postupak neće se priznati određena prava strancima koja se priznaju domaćim državljanima u slučaju da država čiji je državljanin stranac ne priznaje ta ista prava stranim državljanima.⁴⁸ Zakonska uzajamnost postoji

⁴³ *Ibid.*, čl. 24.

⁴⁴ *Ibid.*, čl. 25.

⁴⁵ V. bilješku 1

⁴⁶ Vuković, Đ., Kunštek, E.; Međunarodno građansko postupovno pravo, *op. cit.*, str. 150

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

ako je predviđena samim zakonom ili izjavom državnog tijela (primjerice vlade), a diplomatska postoji ako je predviđena međunarodnom konvencijom. Sve do 29. siječnja 2019. godine, kada je na snagu stupio trenutno važeći ZMPP, vrijedio je Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (dalje u tekstu: “ZRSZ”) koji je u svojim odredbama sadržavao pravila o zakonskoj uzajamnosti. *Prof. dr. sc. Sikirić* u svojem znanstvenom radu naglašava kako je ZMPP odustao od uvjeta uzajamnosti prihvaćajući stav kako se pravo stranaca na pravosudnu zaštitu u Hrvatskoj ne može uvjetovati postojanjem pravosudne zaštite s državom čiji je on državljanin.⁴⁹ Osim pravila o uzajamnosti koja mogu staviti strance u nepovoljniji položaj u odnosu na domaće državljane u sudskom postupku, treba spomenuti i pravila o retorziji (odmazdi) koja imaju sličan učinak. *Prof. dr. sc. Vuković i doc. dr. sc. Kunštek* govore kako uslijed retorzije država može primijeniti nepovoljnije mjere prema strancu ako država čiji je on državljanin primjenjuje takve nepovoljne mjere prema njenim državljanima.⁵⁰

5. Osiguranje troškova postupka (*cautio iudicatum solvi*)

5.1. Uvodne napomene

Pravni institut osiguranja troškova postupka, poznat kao aktorska kaucija, reguliran je odredbama članka 61.-63. ZMPP-a. Prije stupanja na snagu trenutno važećeg ZMPP-a, institut osiguranja troškova postupka bio je reguliran odredbama članka 82.-85. ZRSZ. Za vrijeme svojeg važenja ZRSZ je bio osnovni izvor pozitivnog međunarodnog privatnog prava. Dio njegovih odredbi i pravila preuzeti su u trenutno važećem ZMPP-u, ali s određenim izmjenama kako bi uspješnije regulirali suvremene međunarodne odnose. *Prof. dr. sc. Vuković i doc. dr. sc. Kunštek* referiraju se na proširenost primjene instituta osiguranja troškova postupka u pravnim sustavima različitih država. Prema njihovom gledištu institut osiguranja troškova postupka je prihvaćen u velikom broju država, ali ima i onih koje ga ne primjenjuju, primjerice Mongolija, Peru, Ekvador i Rumunjska.⁵¹ Postoje i slučajevi država u čijem zakonodavstvu je predviđena opća dužnost osiguranja troškova, ali je ograničena na samo neke kategorije osoba. U Engleskoj se primjerice

⁴⁹ Sikirić, H.; Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Tradicionalno XXXIII. Savjetovanje - Aktualnosti Hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 25., Organizator, Zagreb, 2018., str. 69

⁵⁰ Vuković, Đ., Kunštek, E.; Međunarodno građansko postupovno pravo, *op. cit.*, str. 151

⁵¹ *Ibid.*, str. 152

može u određenim slučajevima odrediti davanje osiguranja troškova postupka ako sud prema okolnostima slučaja smatra da je to pravedno.⁵²

5.2. Pojam i definicija

Definiciju instituta osiguranja parničnih troškova, odnosno aktorske kaucije, pružili su *dr. sc. Triva* i *dr. sc. Dika*: „Osiguranje parničnih troškova – aktorska kaucija (*cautio judicatum solvi*) je vrijednost koju je tužitelj dužan položiti kod suda na zahtjev tuženika zato da tuženik iz te vrijednosti, na kojoj stječe zakonsko založno pravo, može naplatiti parnične troškove koje će mu tužitelj po odluci suda biti dužan nadoknaditi.“⁵³ Sukladno hrvatskom zakonodavstvu aktorsku kauciju tuženik može tražiti samo u slučaju spora s međunarodnim elementom, pri čemu tuženik mora biti domaći državljanin, a tužitelj strana fizička ili pravna osoba. Kroz primjer iz sudske prakse Županijskog suda u Varaždinu možemo zaključiti kako će biti riješena situacija obveze polaganja aktorske kaucije ako tužitelj ima uz hrvatsko državljanstvo i strano državljanstvo: „Ukoliko tužitelj uz hrvatsko državljanstvo ima državljanstvo i neke druge države (dvojno državljanstvo), tada ga sud nije ovlašten obvezati na osiguranje parničnih troškova.“⁵⁴

Prema članku 61. stavku 1. ZMPP-a: „Tužitelj koji nije državljanin Republike Hrvatske ni neke druge države članice Europske unije ni države ugovornice Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru ili drugog međunarodnog ugovora koji uređuje oslobođenje od osiguranja troškova postupka, a ima prebivalište ili sjedište u nekoj državi koja nije članica Europske unije ni država ugovornica Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru ili drugog međunarodnog ugovora koji uređuje oslobođenje od osiguranja troškova postupka, dužan je, na prijedlog tuženika, položiti osiguranje parničnih troškova, osim ako se u državi u kojoj tužitelj ima prebivalište ili sjedište priznaju odluke sudova Republike Hrvatske o troškovima postupka.“⁵⁵ Informacije o tome priznaju li se ili ne odluke hrvatskih sudova o troškovima postupka u državi u kojoj tužitelj kao strani državljanin ima prebivalište ili sjedište, trebalo bi po zahtjevu suda pribaviti i pružiti Ministarstvo pravosuđa. Ovakvo novo uređenje i definiranje kruga osoba koje su dužne položiti aktorsku kauciju rezultat je ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. godine i usuglašavanja nacionalnih odredbi s pravom Europske unije. Također, potrebno je istaknuti kako

⁵² *Ibid.*, str. 153

⁵³ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 477

⁵⁴ Odluka Županijskog suda u Varaždinu, Gž 1464/2020-2, od 17. studenog 2020.

⁵⁵ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 61. st. 1.

je važnost instituta osiguranja parničnih troškova sve manja iz razloga što je Republika Hrvatska članica mnogih multilateralnih i bilateralnih konvencija koje isključuju potrebu njegovog polaganja.

Primjer jedne od takvih konvencija je Haška konvencija o građanskom postupku iz 1954. godine. Konvencija predstavlja jedan od najvažnijih pravnih izvora međunarodnog karaktera koja uređuje uvjete polaganja aktorske kaucije, a njezina važnost se očituje u tome što ju je velik broj država prihvatio. Naime, odredba članka 17. Konvencije propisuje da se državljaninu države ugovornice koji ima svoje prebivalište u jednoj od država ugovornica Konvencije, a koji se pojavi kao tužitelj ili umješlač pred sudom neke druge države ugovornice, nikakva kaucija ni polaganje ne može nametnuti, jednostavno iz razloga što je stranac ili iz razloga što nema prebivalište ili sjedište u toj državi ugovornici. Isto pravilo će se primjenjivati na plaćanje koje bi se tražilo od tužitelja ili umješlača radi osiguranja troškova postupka, odnosno polaganja aktorske kaucije. Konvencije kojima su države ugovornice ugovorile za svoje državljane oslobođenje od obveze polaganja aktorske kaucije ili od uplate sudskih troškova bez uvjeta u pogledu prebivališta, primjenjivat će se i dalje.⁵⁶ Odredbe Konvencije su prilično jasne u pogledu definiranja uvjeta za oslobođenje od polaganja aktorske kaucije. Ovako navedeno pravilo sadržano u Haškoj konvenciji potvrđuje i sudska praksa Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske: „Tužitelj koji ima sjedište na području države koja je stranka potpisnica Haške konvencije o građanskom postupku oslobođen je obveze polaganja aktorske kaucije.“⁵⁷ *Odvjetnik dr. sc. Matić* u svojem članku daje detaljan prikaz opsega važenja Haške konvencije stavljajući naglasak na države ugovornice Konvencije. Prema njegovom istraživanju neke od država koje su članice Haške konvencije jesu Austrija, Belgija, Italija, Nizozemska, Norveška, Luksemburg, Švedska, Švicarska, Danska i druge.⁵⁸ Sve navedeno možemo potvrditi i kroz sudsku praksu Županijskog suda u Varaždinu: „Svi državljani Republike Hrvatske i Kraljevine Švedske oslobođeni su od polaganja aktorske kaucije bez obzira gdje imaju prebivalište ili sjedište jer između Republike Hrvatske i Kraljevine Švedske postoji uzajamnost.“⁵⁹

⁵⁶ Haška konvencija o građanskom postupku zaključena 1. ožujka 1954., Službeni list FNRJ - Međunarodni ugovori br. 6-111/62, Notifikacijom o sukcesiji je Republika Hrvatska postala strankom Konvencije 8. listopada 1991., Narodne novine - Međunarodni ugovori br. 4-22/94, čl. 17.

⁵⁷ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-1219/09, od 07. ožujka 2007.

⁵⁸ Matić, T.; Aktorska kaucija i Haška konvencija o građanskom postupku od 1. ožujka 1954., Zagreb, *Odvjetnik*, br. 68/9-10, 1995., str. 50

⁵⁹ Odluka Županijskog suda u Varaždinu, Gž 534/2018-2, od 20. travnja 2018.

Pritom je potrebno naglasiti kako se navedena uzajamnost odnosi na činjenicu da su i Republika Hrvatska i Kraljevina Švedska države potpisnice Haške konvencije.

Osim Haške konvencije i Uredba Bruxelles I bis također isključuje potrebu polaganja aktorske kaucije prema članku 56. Prema pravilima Uredbe Bruxelles I bis ako stranka u nekoj državi članici podnese zahtjev za izvršenje sudske odluke koja je donesena u drugoj državi članici, od te stranke država ne može zahtijevati nikakvo osiguranje ili polog, zato što je stranka strani državljanin ili jer nema prebivalište ili sjedište u zamoljenoj državi članici.⁶⁰

Ovako definiran krug osoba koje su dužne položiti aktorsku kauciju prema članku 61. stavku 1. ZMPP-a razlikuje se od uređenja iz prethodno važećeg ZRSZ-a. Prema članku 82. stavku 1. ZRSZ-a polaganje aktorske kaucije obuhvaćalo je strane državljanke ili osobe bez državljanstva koje nisu imale prebivalište u Hrvatskoj, a pokrenule su parnicu pred sudom Republike Hrvatske.⁶¹

U članku 61. stavku 1. ZMPP-a precizno se navodi krug osoba koje su dužne položiti aktorsku kauciju. Može se uočiti da taj krug osoba ne obuhvaća domaće tužitelje. Razlog tome je jako logičan. Kako objašnjava *mr. sc. Tironi* sam cilj aktorske kaucije je olakšati položaj tuženika prilikom naplate troškova postupka kako bi on mogao izbjeći probleme i poteškoće koje mogu nastati prilikom provedbe ovršne odluke u inozemstvu.⁶² Domaći državljanin, u pravilu, imaju u Republici Hrvatskoj neku imovinu i samim time prisilno ostvarivanje tuženikovog zahtjeva u Hrvatskoj neće naići na takve poteškoće kao u slučaju da se ovrha mora provesti u inozemstvu. Između ostalog, kad bi svaki tužitelj bio dužan položiti osiguranje troškova postupka, osobe slabijeg imovinskog stanja bile bi ugrožene u ostvarivanju svojeg priznatog prava na pravnu zaštitu.

5.3. Traženje osiguranja troškova postupka

O dužnosti tužitelja da položi aktorsku kauciju sud ne odlučuje po službenoj dužnosti, nego samo po određenom zahtjevu tuženika. Članak 61. stavak 3. ZMPP-a navodi da je tuženik dužan staviti svoj zahtjev za osiguranje troškova postupka najkasnije na pripremnom ročištu, a ako ono nije održano, onda na prvom ročištu za glavnu raspravu prije nego što se upusti u raspravljanje o

⁶⁰ Uredba Bruxelles I bis, *op.cit.*, čl. 56.

⁶¹ Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Narodne novine, zakon, br. 53/91, 88/01, na snazi do 28. siječnja 2019., čl. 82. st. 1.

⁶² Tironi, Z.; Aktorska kaucija, u: Zbornik radova VII. međunarodnog savjetovanja, "Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća", Split, 2021., str. 157

glavnoj stvari.⁶³ *Mr. sc. Tironi* ističe da je podnošenje zahtjeva za osiguranje troškova postupka vremenski ograničeno kako bi se spriječilo šikanozno traženje aktorske kaucije. Ali unatoč postojanja ovakvog opravdanog ograničenja, stranka nije ograničena u svojem pravu zahtijevati dodatno osiguranje parničnih troškova, odnosno povećanje već određene i plaćene aktorske kaucije.⁶⁴ Ovakvo pravilo potvrđuje i sudska praksa Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske: „Tuženik može zahtijevati dodatno osiguranje parničnih troškova, odnosno povećanje već određene i plaćene aktorske kaucije ako uplaćeni iznos osiguranja parničnih troškova evidentno neće biti dostatan za podmirenje cjelokupnih predvidivih troškova postupka, s obzirom na do tada nastale troškove.“⁶⁵ Članak 61. stavak 4. ZMPP-a se odnosi na oblik polaganja aktorske kaucije te se u pravilu polaže novac, ali sud može, ovisno o okolnostima slučaja, odobriti i polaganje aktorske kaucije u nekom drugom pogodnom obliku.⁶⁶ Pod drugim pogodnim oblicima podrazumijeva se mogućnost deponiranja stvari ili osnivanja hipoteke na nekretninama, vrijednosni papiri i slično. Sama visina aktorske kaucije određuje se od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir sve okolnosti, ponajviše moguće troškove postupka. Njena visina ne bi trebala biti previsoka jer bi samim time otežala pristup sudu i stavila u nepovoljan položaj osobe slabijeg imovinskog stanja.

5.4. Izuzeci od prava traženja osiguranja troškova postupka

Hrvatsko zakonodavstvo je taksativno propisalo slučajeve u članku 62. ZMPP-a u kojima tuženik neće moći tražiti osiguranje troškova postupka. Takvi slučajevi se ponajviše opravdavaju socijalnim okolnostima, ali i razlozima koji su u javnom interesu.

Prema članku 62. ZMPP-a: „Tuženik nema pravo na osiguranje parničnih troškova:

1. ako se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje tužitelja iz njegova radnog odnosa u Republici Hrvatskoj, ili
2. ako je riječ o bračnim sporovima ili sporovima o utvrđivanju ili osporavanju majčinstva ili očinstva te ako je riječ o zakonskom uzdržavanju, ili
3. ako je riječ o protutužbi, ili

⁶³ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 61. st. 3.

⁶⁴ Tironi, Z.; Aktorska kaucija, *op.cit.*, str. 157

⁶⁵ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-6364/08, od 14. siječnja 2009.

⁶⁶ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 61. st. 4.

4. ako tužitelj u Republici Hrvatskoj ima pravo azila.“⁶⁷

Ovi taksativno navedeni izuzeci iz članka 62. ZMPP-a sadržajno odgovaraju izuzecima navedenim u članku 83. ZRSZ-a. Ipak, ZMPP je izostavio dva razloga koja je ZRSZ predvidio u svojim odredbama. Izostavljen je uvjet uzajamnosti iz članka 83. stavka 1. točke 1., odnosno da tuženik nema pravo na osiguranje parničnih troškova ako u državi čiji je tužitelj državljanin, državljani Republike Hrvatske nisu dužni davati osiguranje.⁶⁸ Ovakvo pravilo je svojevremeno provodila i sudska praksa Županijskog suda u Šibeniku: „Tužitelj je, kao državljanin druge države koja niti po jednom osnovu nema predviđenu uzajamnost za aktorsku kauciju za državljane Republike Hrvatske, dužan na zahtjev tuženika položiti aktorsku kauciju u novcu kada tuži državljana Republike Hrvatske.“⁶⁹ Izostavljanje ovog razloga je u skladu s načelnim stavom da se u ZMPP-u ne primjenjuje uvjet uzajamnosti. Osim izostavljanja uzajamnosti, u članku 62. ZMPP-a se ne predviđa da tuženik nema pravo na osiguranje parničnih troškova ako je riječ o mjeničnoj ili čekovnoj tužbi ili izdavanju platnog naloga, što je bilo predviđeno u članku 83. stavku 1. točki 5. ZRSZ-a.⁷⁰

5.5. Posljedice traženja i dužnosti davanja aktorske kaucije

O posljedicama traženja i dužnosti davanja aktorske kaucije iscrpno govori članak 63. ZMPP-a. Prema stavku 3. tog članka ako je tuženik pravodobno postavio zahtjev za osiguranje parničnih troškova, on nije dužan nastaviti postupak u glavnoj stvari sve dok sud pravomoćno ne odluči o njegovu zahtjevu, a ako sud usvoji njegov zahtjev, onda sve dok tužitelj ne položi osiguranje.⁷¹ O davanju aktorske kaucije, o njenoj visini i roku do kojeg se ona mora dati odlučuje sud u obliku rješenja. U sudskoj praksi Županijskog suda u Zadru potvrđuje se navedeno pravilo: „Prihvata se zahtjev za osiguranje parničnih troškova u ovom predmetu i tužiteljici određuje rok od 30 dana od dana dostave prijepisa ovog rješenja da na žiro račun Općinskog građanskog suda u Zagrebu...“⁷² Također, prema članku 63. stavku 1. ZMPP-a, sud u rješenju kojim usvaja tuženikov zahtjev za osiguranje parničnih troškova mora upozoriti tužitelja na posljedice koje su predviđene

⁶⁷ *Ibid.*, čl. 62.

⁶⁸ Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, *op.cit.*, čl. 83. st. 1. t. 1.

⁶⁹ Odluka Županijskog suda u Šibeniku, Gž 274/2021-3, od 13. svibnja 2021.

⁷⁰ Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, *op.cit.*, čl. 83. st. 1. t. 5.

⁷¹ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 63. st. 3.

⁷² Odluka Županijskog suda u Zadru, Gž 91/2023-2, od 15. ožujka 2023.

zakonom ako on ne dokaže da je dao osiguranje u predviđenom roku.⁷³ Stavak 2. istog članka definira takvu posljedicu, a to je da će se smatrati da je njegova tužba povučena.⁷⁴ Stoga davanje osiguranja za troškove postupka nije obveza koja se može ostvariti prisilnim putem, već kako *mr. sc. Tironi* navodi: „Kaucija je za tužitelja procesni teret.“⁷⁵ Članak 63. stavak 4. ZMPP-a odnosi se na slučaj kada sud odbija tuženikov zahtjev za osiguranje troškova postupka, te u tom slučaju sud može odlučiti da se postupak nastavi i prije nego što njegovo rješenje o odbijanju zahtjeva za polaganje osiguranja postane pravomoćno.⁷⁶

6. Nepoznavanje službenog jezika suda

6.1. Uvodne napomene

Problem jezika suda, stranaka i ostalih sudionika u postupku predstavlja aktualno i značajno pitanje. Prema mišljenju *dr. sc. Trive* i *dr. sc. Dike* taj se problem postavlja iz dva aspekta – iz aspekta jezika i pisma koji će biti u službenoj upotrebi u sudu te iz aspekta prava pojedinih sudionika da se u postupku koriste svojim jezikom.⁷⁷ Prema članku 12. URH-a u Hrvatskoj je u službenoj uporabi hrvatski jezik i latinično pismo, dok se u pojedinim lokalnim jedinicama uz hrvatski jezik i latinično pismo može uvesti u službenu uporabu i neki drugi jezik te neko drugo pismo.⁷⁸ Sudovi Republike Hrvatske, kao državna tijela, vode postupak na hrvatskom jeziku i uz upotrebu latiničnog pisma, dok istovremeno ZPP jamči svakoj stranci da se u parničnom postupku služi svojim jezikom. Zakon nije dao točnu definiciju pojma ”svoj jezik”, ali u pravilu to će biti jezik države čiji je stranka ili sudionik postupka državljanin. Potrebno je naglasiti kako to pravo stranke ili sudionika da se u postupku služi svojim jezikom nije moguće u jednakoj mjeri ostvariti u svim situacijama.

6.2. Usmeno komuniciranje suda i stranaka

Članak 102. ZPP-a sadrži odredbe o usmenom komuniciranju suda i stranaka te drugih sudionika u postupku. Stranke i sudionici u postupku imaju pravo na ročištima i pri usmenom poduzimanju procesnih radnji pred sudom upotrebljavati svoj jezik. Ako se postupak ne vodi na

⁷³ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 63. st. 1.

⁷⁴ *Ibid.*, čl. 63. st. 2.

⁷⁵ Tironi, Z.; Aktorska kaucija i subjekti međunarodnog javnog prava, u: Tradicionalno XXXIV. Savjetovanje: aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 26, Zagreb, 2019., str. 334

⁷⁶ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *op.cit.*, čl. 63. st. 4.

⁷⁷ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 356

⁷⁸ Ustav Republike Hrvatske, *op.cit.*, čl. 12.

njihovom jeziku, osigurat će im se usmeno prevođenje na njihov jezik svega onoga što se na ročištu iznosi te usmeno prevođenje svih isprava koje se na ročištu koriste u svrhu dokazivanja. Sud mora poučiti stranke i sudionike u postupku o njihovom pravu da usmeni postupak prate na svojem jeziku uz pomoć tumača. Tumači imaju zadaću prevođenja, a stranke i sudionici u postupku se mogu odreći prava na prevođenje ako izjave da znaju jezik na kojem se vodi postupak. U zapisniku se mora zabilježiti da je strankama dana pouka o pravu da postupak prate na svojem jeziku te njihove izjave u povodu pouke. Troškove prevođenja snosi stranka ili sudionik kojem se usmeno prevodi postupak.⁷⁹ U pogledu usmenog komuniciranja stranaka i suda, pravo stranke da se u postupku služi svojim jezikom u potpunosti je izraženo. Ova pravila se odnose na sve stranke postupka, neovisno je li riječ o hrvatskim državljanima ili strancima.

Dr. sc. Dika je u svojem znanstvenom članku razradio pravo na uporabu jezika i pisma u parničnom postupku. On navodi kako je pravo stranaka i sudionika postupka na uporabu svojeg jezika “složeno” pravo koje obuhvaća:

1. pravo na aktivnu uporabu svojeg jezika, dakle pravo na davanje usmenih izjava na svojem jeziku na ročištima i pri usmenom poduzimanju drugih procesnih radnji pred sudom;
2. pravo da ono što je usmeno priopćeno bude usmeno prevedeno na ročištu na službeni jezik suda kako bi sud, protivna stranka i drugi sudionici bili upoznati sa sadržajem izjava;
3. pravo na pasivnu uporabu svojega jezika, dakle pravo stranke ili sudionika da mu se na njegov jezik usmeno prevode usmene izjave sudaca, protivne stranke i drugih sudionika na ročištu te da mu se na njegov jezik usmeno prevedu isprave koje se na ročištu koriste u svrhu dokazivanja;
4. pravo na pouku o pravu na uporabu svojega jezika, zapravo pouka o pravu da usmeni postupak pred sudom mogu pratiti na svojem jeziku uz pomoć tumača;
5. pravo da sud po službenoj dužnosti osigura tumača;
6. pravo da sud, ako su za to ispunjeni uvjeti, iz svojih sredstva osigura pokriće troškova prevođenja.⁸⁰

⁷⁹ Zakon o parničnom postupku, *op.cit.*, čl. 102.

⁸⁰ Dika, M.; Opće uređenje uporabe jezika i pisma u parničnom postupku, u: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2008., str. 208

6.2.1. Tumači

Dr. sc. Triva i *dr. sc. Dika* pružili su definiciju tumača. Tumač je vrsta vještaka koji ima zadatak pomoći sudu da razgovara sa strankama i sudionicima u postupku koji ne znaju službeni jezik suda ili da razgovara s onima koji se ne mogu s drugima sporazumijevati (gluhi, nijemi i sl.).⁸¹ Prema članku 123. Zakona o sudovima: „Stalni sudski tumači tumače odnosno prevode na zahtjev pravosudnih tijela ili stranaka za potrebe postupaka izgovoreni ili pisani tekst s hrvatskog jezika na strani jezik, sa stranog jezika na hrvatski jezik ili sa stranog jezika na drugi strani jezik.“⁸²

Potencijalni problem kojeg ističu *dr. sc. Triva* i *dr. sc. Dika* oko korištenja tumača je ako se pred sudom pojavi stranac koji govori slabo poznatim jezikom za koji će sudu biti teško pronaći odgovarajućeg prevoditelja.⁸³ Naime, dužnost pronalaska tumača je na sudu, dok troškove snosi sama stranka. Pronalazak takvog tumača iziskuje dodatan napor suda te znatne troškove same stranke i zbog toga je dana mogućnost strancu da se u postupku ne služi svojim “pravim jezikom”, već nekim drugim, za koji će biti jednostavnije i jeftinije pronaći odgovarajućeg tumača. Nije od prevelike važnosti da stranac zna i razumije taj jezik jednako dobro kao i svoj, već da ga zna dovoljno da na njemu može ostvariti svoje pravo sudjelovanja u postupku.

Također, može se spomenuti da tumač kazнено odgovara za davanje lažnog iskaza. Ovakvu kaznenu odgovornost tumača potvrdila je i sudska praksa Županijskog suda u Velikoj Gorici: „Davanje lažnog iskaza čini svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač koji u prethodnom kaznenom postupku, u postupku pred sudom, međunarodnim sudom čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, arbitražom, u prekršajnom postupku, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku daje lažni iskaz, nalaz ili mišljenje ili nešto lažno prevede, neovisno o tome da li je pravomoćno dovršen postupak pred kojim je iznesen lažni iskaz, što konkretno znači da je državni odvjetnik ovlašten odmah po davanju takvog lažnog iskaza pokrenuti postupak protiv počinitelja tog kaznenog djela i da je sud ovlašten donijeti presudu po toj optužbi, sve prije završetka postupka u kojem je dan lažni iskaz.“⁸⁴

⁸¹ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 532

⁸² Zakon o sudovima, Narodne novine, zakon, br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23, na snazi od 01. ožujka 2022., čl. 123.

⁸³ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 357

⁸⁴ Odluka Županijskog suda u Velikoj Gorici, Kž 241/2020-3, od 01. srpnja 2020.

6.3. Pisano komuniciranje suda i stranaka

U pogledu pisanog komuniciranja između suda i stranaka donesena su drugačija pravila. Prema članku 103. ZPP-a pozivi, odluke i druga pismena, koja sud upućuje strankama i drugim sudionicima u postupku, moraju biti na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu.⁸⁵ Dakle, za pismena koja sud upućuje strankama i drugim sudionicima u postupku vrijede pravila o uporabi hrvatskog jezika i latiničnog pisma, neovisno je li riječ o strancima ili hrvatskim državljanima. Analogno ovom pravilu, podnesci koje stranke i drugi sudionici u postupku upućuju sudu moraju biti na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu o čemu govori članak 104. ZPP-a, tj. tužbe, žalbe i druge podneske, stranke i drugi sudionici u postupku upućuju sudu na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu.⁸⁶

Može se zaključiti kako je u pogledu pisanog komuniciranja suda sa strankama i drugim sudionicima u postupku pravo na uporabu svojeg jezika ograničeno. Prema mišljenju autora, ovakvo uređenje je u skladu s odredbama sadržanim u URH-u, prema kojima je u Republici Hrvatskoj u službenoj uporabi hrvatski jezik i latinično pismo.⁸⁷

6.4. Sankcije zbog povrede prava na uporabu svojeg jezika

Kolika se važnost i značaj pripisuje odredbama zakona koje jamče pravo svakoj osobi da se u postupku služi svojim jezikom i pismom, vidljiva je također kroz odredbe zakona koje se odnose na pravne sankcije zbog povrede tog prava. Naime, povreda pravila o jeziku može biti okarakterizirana ili kao relativno ili apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka. Prema članku 354. stavku 1. ZPP-a relativno bitna povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud u tijeku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio neku odredbu ZPP-a, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude.⁸⁸ *Dr. sc. Dika* ističe kako je u sudskoj praksi zauzeto stajalište da propuštanje davanja pouke strankama i drugim sudionicima u postupku o njihovom pravu na uporabu svojeg jezika može imati značaj samo relativno bitne povrede. To potvrđuje i VsH Gzz 55/83 - NZp 24/84-135.⁸⁹ Također, propuštanje suda da u

⁸⁵ Zakon o parničnom postupku, *op.cit.*, čl. 103.

⁸⁶ *Ibid.*, čl. 104.

⁸⁷ V. bilješku 72

⁸⁸ Zakon o parničnom postupku, *op. cit.*, čl. 354. st. 1.

⁸⁹ Dika, M.; Opće uređenje uporabe jezika i pisma u parničnom postupku, *op. cit.*, str. 217

zapisniku registrira davanje pouke ili izjave stranke u povodu te pouke moglo bi imati značaj relativno bitne povrede.

Članak 354. stavak 2. ZPP-a odnosi se na apsolutno bitne povrede odredbi parničnog postupka te naglašava u točki 7. ako je sud protivno odredbama ZPP-a odbio zahtjev stranke da se u postupku služi svojim jezikom i pismom i da prati tijek postupka na svom jeziku, a stranka je iz tog razloga podnijela žalbu, bitna povreda odredaba parničnog postupka uvijek postoji, tj. počinjena je apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka.⁹⁰ U tom slučaju će viši sud napadanu odluku morati ukinuti ne utvrđujući postojanje uzročne veze između povrede pravila o jeziku i rezultatu meritornog suđenja.

Slijedom svega navedenog može se zaključiti kako nepoznavanje službenog jezika suda neće uvelike otežati procesni položaj stranca kao sudionika parničnog postupka. Zakonodavac je na zadovoljavajući način definirao i uredio pravila o pravu stranaka i sudionika parničnog postupka na uporabu svojeg jezika i pisma. Uredio ih je na način kojim se svakom sudioniku parničnog postupka jamči pravo na pošteno i pravično suđenje, osigurava ravnopravnost u postupku te mogućnost da svaka stranka raspravlja i štiti svoja prava.

7. Stranac kao zastupnik stranke

7.1. Uvodne napomene

Prema objašnjenju *dr. sc. Trive* i *dr. sc. Dike* zastupnici su osobe koje u ime i za račun neke stranke poduzimaju procesne radnje u parnici. Njihove procesne radnje imaju neposredno djelovanje prema stranci koju zastupaju ako su za to ispunjeni predviđeni uvjeti. Prvi uvjet zahtijeva da su se oni legitimirali kao zastupnici, a prema drugom uvjetu zastupnici moraju djelovati u okviru ovlaštenja koja proizlaze izravno iz njihove legitimacije. Bilo koja radnja koju zastupnik poduzme izvan tih okvira dobivenih ovlaštenja, neće proizvoditi pravni učinak prema stranci u čije ime djeluju.⁹¹ Pojam zastupnika je ustvari širi pojam koji obuhvaća nekoliko podvrsta, a to su: zakonski zastupnici, dobrovoljni zastupnici ili punomoćnici, i zastupnici po statutu, drugom općem aktu ili po zakonu, tj. organi zastupnici. U ovom diplomskom radu najviše ćemo se baviti dobrovoljnim zastupnicima, dok će se ostale vrste zastupnika samo definirati. Kao osnovu za njihovu definiciju uzet ćemo razradu i objašnjenja *dr. sc. Trive* i *dr. sc. Dike*. Zakonski zastupnici

⁹⁰ Zakon o parničnom postupku, *op.cit.*, čl. 354. st. 1. t. 7.

⁹¹ Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, *op. cit.*, str. 317

jesu oni koji po sili zakona ili temeljem akta nadležnog tijela zastupaju osobe koje nemaju parničnu sposobnost ili koje zbog nekih drugih razloga nisu u mogućnosti same brinuti o svojim pravima i interesima.⁹² Organi zastupnici jesu oni koji zastupaju pravne osobe temeljem akta kojim se uređuje njihovo djelovanje i konstituiranje.⁹³

7.2. Dobrovoljni zastupnici ili punomoćnici

Stranka koja je parnično sposobna ovlaštena je odlučiti hoće li samostalno djelovati i poduzimati sve radnje u parnici ili će za to ovlastiti nekoga drugog. U slučaju da se odluči ovlastiti nekoga drugog, sklopit će ugovor o zastupanju s punomoćnikom. Punomoćnik je stoga osoba koja u ime i za račun stranke, u granicama dobivenih ovlaštenja, poduzima procesne radnje koje će proizvoditi pravni učinak kao da ih je poduzela sama stranka.⁹⁴ Temeljem ugovora o zastupanju, punomoćnik crpi svoja ovlaštenja za poduzimanje radnji iz same volje stranke. Novelom ZPP-a 2003. godine, u članku 89.a stavku 1. uvedeno je pravilo po kojemu stranku može kao punomoćnik (u pravilu) zastupati samo odvjetnik, ako zakonom nije drugačije određeno.⁹⁵ Punomoćnik u parničnom postupku može biti samo fizička osoba koja je parnično i poslovno potpuno sposobna.

7.3. Ovlaštenje stranog odvjetnika na obavljanje odvjetničke službe

Zakonom o odvjetništvu (dalje u tekstu: “ZO”) uređuje se ustrojstvo i djelovanje odvjetništva kao neovisne i samostalne službe koja osigurava pružanje pravne pomoći fizičkim i pravnim osobama u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa.⁹⁶

Članak 5.a ZO-a stupio je na snagu ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju. Taj članak uređuje položaj i ovlasti stranih odvjetnika pred sudovima Hrvatske i sadrži pravila o njihovom djelovanju u Hrvatskoj. Strani odvjetnik iz neke druge države koji je u svojoj matičnoj državi stekao pravo obavljanja odvjetničke službe može u skladu s uvjetima koje propisuje ZO, u Hrvatskoj obavljati: odvjetničke radnje, odvjetničku službu pod nazivom zanimanja iz svoje matične države te odvjetničku službu pod nazivom „odvjetnik“. Potrebno je napomenuti kako je nužno da je matična država stranog odvjetnika država članica Europske unije i da je strani odvjetnik

⁹² *Ibid.*, str. 321

⁹³ *Ibid.*, str. 319

⁹⁴ *Ibid.*, str. 327

⁹⁵ Zakon o parničnom postupku, *op.cit.*, čl. 89.a st. 1.

⁹⁶ Zakon o odvjetništvu, Narodne novine, zakon, br. 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21, na snazi od 02. prosinca 2021., čl. 1.

u skladu s propisima te države zadovoljio propisane uvjete za obavljanje odvjetničke službe kao zanimanje.⁹⁷ Ovakva pravila o obavljanju odvjetničke službe stranih odvjetnika u Hrvatskoj potvrdila je i sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske: „Branitelj u kaznenom postupku pred sudovima Republike Hrvatske može biti samo odvjetnik koji je upisan u Imenik odvjetnika ili odvjetnik iz druge države koji je u matičnoj državi članici Europske unije stekao pravo obavljanja odvjetničkog poziva.“⁹⁸ Prema članku 46. stavku 1. ZO-a upis u Imenik odvjetnika je uvjet za stjecanje prava na obavljanje odvjetništva na području Republike Hrvatske.⁹⁹

7.3.1. Pretpostavke

Kako bi strani odvjetnik stekao pravo obavljanja odvjetničke službe pod nazivom „odvjetnik” u Hrvatskoj, on je dužan zadovoljiti uvjete i pretpostavke koji su predviđeni ZO-om. Prema članku 36.a stavku 1. ZO-a strani odvjetnik iz države članice Europske unije upisat će se u Imenik stranih odvjetnika koji zatim u Hrvatskoj može obavljati odvjetničku službu pod nazivom „odvjetnik“, zajedno sa svim pravima i dužnostima koja se stječu prilikom obavljanja odvjetničke službe, ako ispunjava uvjete iz ZO-a i ako položi ispit iz poznavanja pravnog poretka Republike Hrvatske.¹⁰⁰

Uvjeti koji moraju biti ispunjeni kako bi strani odvjetnik imao pravo upisa u Imenik stranih odvjetnika jesu taksativno propisani u članku 48. ZO-a:

1. da je državljanin države članice Europske unije ili druge države potpisnice Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru,
2. da je poslovno sposoban,
3. da protiv njega nije pokrenuta istraga, tj. da se protiv njega ne vodi kazneni postupak zbog kaznenog djela koje se goni po službenoj dužnosti,
4. da je dostojan za obavljanje odvjetništva,
5. da ne obavlja poslove koji su nespojivi s odvjetništvom,

⁹⁷ *Ibid.*, čl. 5.a st. 1. i 2.

⁹⁸ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž 86/2017-5, od 16. svibnja 2015.

⁹⁹ Zakon o odvjetništvu, *op. cit.*, čl. 46. st. 1.

¹⁰⁰ *Ibid.*, čl. 36.a st. 1.

6. da ima sklopljen ugovor o osiguranju od odgovornosti za obavljanje odvjetničke službe,

7. da priloži izjavu da ima opremu i prostor koji su potrebni i primjereni za obavljanje odvjetničke službe.¹⁰¹

Posebnim propisom su uređena pravila o načinu provedbe i polaganja ispita iz poznavanja pravnog poretka Republike Hrvatske: Pravila o utvrđivanju programa, postupka i načina provedbe ispita iz poznavanja pravnog poretka Republike Hrvatske (dalje u tekstu: “**Pravila**”). Članak 2. stavak 3. Pravila predviđa i izuzetak od obveze polaganja spomenutog ispita. Podnositelj zahtjeva, tj. strani odvjetnik, može biti oslobođen obveze polaganja ispita iz poznavanja pravnog poretka Republike Hrvatske ukoliko se u postupku provjere njegovog poznavanja pravnog poretka Hrvatske utvrdi da ne postoji znatna razlika između njegovih stečenih znanja, vještina i kompetencija te znanja, vještina i kompetencija koje su potrebne za upis u Imenik odvjetnika.¹⁰² Prema članku 36.a stavku 7. ZO-a strani odvjetnici koji su ispunili navedene uvjete mogu zastupati stranke pred sudovima i drugim tijelima Republike Hrvatske.¹⁰³ Ako se postavi pitanje odnosa stranih odvjetnika prema odvjetnicima u Republici Hrvatskoj, odgovor daje sudska praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske: „Odvjetnik iz države članice Europske unije koji obavlja odvjetnički poziv u smislu članka 36.a ZO-a u cijelosti je izjednačen s odvjetnicima u Republici Hrvatskoj i obavlja poziv pod nazivom „odvjetnik“.“¹⁰⁴

Prema članku 36.b stavku 1. ZO-a strani odvjetnik iz države članice Europske unije upisat će se u Imenik stranih odvjetnika u Hrvatskoj ako priloži dokaz o upisu u odvjetničku udrugu u svojoj matičnoj ili nekoj drugoj državi, odnosno ako priloži dokaz o upisu u neko nadležno tijelo svoje matične države. Tako upisani strani odvjetnik može u Republici Hrvatskoj obavljati odvjetničku službu pod nazivom zanimanja iz svoje matične države.¹⁰⁵ Prema stavku 5. istog članka tako upisani odvjetnik obavlja svoju odvjetničku službu koristeći pritom naziv iz svoje matične države izražen na službenom jeziku matične države uz naznaku tijela u koji je upisan u svojoj matičnoj državi.¹⁰⁶ Prema stavku 6. istog članka ako takav strani odvjetnik najmanje tri

¹⁰¹ *Ibid.*, čl. 48. st. 1. t. 2., 3., 8., 10., 11., 12., 13.

¹⁰² Pravila o utvrđivanju programa, postupka i načina provedbe ispita iz poznavanja pravnog poretka Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 38/22, 21/23, na snazi od 22. veljače 2023., čl. 2. st. 3.

¹⁰³ Zakon o odvjetništvu, *op.cit.*, čl. 36.a st. 7.

¹⁰⁴ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-III/103/2018, od 20. siječnja 2022.

¹⁰⁵ Zakon o odvjetništvu, *op.cit.*, čl. 36.b st. 1.

¹⁰⁶ *Ibid.*, čl. 36.b st. 5.

godine redovito i uspješno obavlja odvjetničku službu u Hrvatskoj, može se upisati u Imenik odvjetnika Komore i obavljati odvjetničku službu pod nazivom „odvjetnik“.¹⁰⁷ Prema članku 36.c stavku 1. ZO-a tako navedeni odvjetnik može davati savjete o pravu svoje matične države, o pravu Europske unije, o međunarodnim pravu i o pravu Republike Hrvatske. Prilikom zastupanja stranaka pred sudovima i drugim državnim tijelima u Hrvatskoj on mora djelovati zajedno s odvjetnikom koji u Republici Hrvatskoj ima pravo obavljati odvjetničku službu pod nazivom „odvjetnik“.¹⁰⁸

Prema članku 36.e stavku 1. ZO-a strani odvjetnik iz države članice Europske unije koji nije upisan u Imenik stranih odvjetnika na temelju prethodno opisanih osnova, smije obavljati pojedine radnje (sloboda pružanja usluga) u okviru obavljanja odvjetničke službe u skladu s odredbama ZO-a.¹⁰⁹ On može davati savjete o pravu svoje matične države, o pravu Europske unije, o međunarodnom pravu i o pravu Republike Hrvatske, a prilikom obavljanja odvjetničke službe povezane sa zastupanjem stranke pred sudovima Republike Hrvatske mora djelovati zajedno s odvjetnikom koji u Republici Hrvatskoj ima pravo obavljati odvjetničku službu pod nazivom „odvjetnik“.¹¹⁰ Također, u članku 36.f stavku 1. ZO-a je navedena njegova obveza na poštivanje pravila Kodeksa odvjetničke etike Hrvatske odvjetničke komore.¹¹¹

Zakonodavac je iscrpno i detaljno obrazložio uvjete i pretpostavke pod kojima strani odvjetnik može obavljati odvjetničku službu pred sudovima Republike Hrvatske. Potrebno je naglasiti da se ove odredbe odnose samo na strane odvjetnike čija je matična država - država članica Europske unije.

8. Zaključak

Cilj ovog diplomskog rada bio je prikazati i dočarati čitatelju pravni položaj stranaca pred hrvatskim sudovima. U namjeri da se to ostvari definiran je položaj stranaca pred hrvatskim sudovima u ulozi tužitelja ili tuženika, ali i u ulozi punomoćnika stranke. Kao izvor informacija

¹⁰⁷ *Ibid.*, čl. 36.b st. 6.

¹⁰⁸ *Ibid.*, čl. 36.c st. 1. i 2.

¹⁰⁹ *Ibid.*, čl. 36.e st. 1.

¹¹⁰ *Ibid.*, čl. 36.c st. 1. i 2.

¹¹¹ *Ibid.*, čl. 36.f st. 1.

poslužila je stručna literatura, znanstveni radovi, zakonski propisi i sudska praksa sudova Republike Hrvatske.

Na temelju ovog kratkog pregleda određenih instituta može se izvesti nekoliko zaključaka. Hrvatski zakonodavac i hrvatsko sudstvo na uspješan način provodi jedno od temeljnih načela predviđenih URH-om, a to je jednakost hrvatskih građana i stranaca pred zakonom i sudovima. Zakonodavstvo ne radi izravnu razliku između hrvatskih državljana i stranaca u pogledu uvjeta i pretpostavki koje moraju biti ispunjene kako bi se osoba mogla pojaviti kao stranka u postupku pred sudom. Dapače, nisu nerijetki slučajevi kada zakon rješava *in favorem* stranke koja je stranac.

S druge strane, institut osiguranja parničnih troškova, tj. aktorska kaucija, kao jedan od rijetkih primjera u zakonu koji stavlja strane državljane u nepovoljniji položaj u odnosu na tuzemne državljane, polako gubi na svojem značaju. S obzirom na sve veći broj država koje postaju države članice Europske unije, kao i države ugovornice raznih konvencija koje isključuju njeno polaganje, postavlja se pitanje kolika je zaista njezina primjena danas u praksi. S obzirom na činjenicu da na području Europe još postoje države koje nisu niti članice Unije niti ugovornice spomenutih konvencija, hrvatski zakonodavac je ipak zadržao odredbe o njezinoj primjeni, ali sa znatnim ograničenjima.

U pogledu nepoznavanja jezika suda, zakonodavstvo je maksimalno omogućilo strancima da se u postupku služe svojim jezikom i pismom osiguravajući im pravo na pravično suđenje i mogućnost da u postupku štite svoja prava.

Glede stranih odvjetnika u Hrvatskoj, oni se načelno izjednačuju s hrvatskim odvjetnicima pred sudovima Republike Hrvatske i mogu obavljati iste djelatnosti pod uvjetom da ispune pretpostavke predviđene zakonom. Ovakav uvjet je nužan jer ipak je riječ o iznimno važnoj profesiji koju ne bi trebalo olako shvaćati.

Kao zadnje riječi, i sudska praksa i zakonodavstvo na veoma zadovoljavajući način štiti strance u Hrvatskoj, jamči im pravo na pravično suđenje i pravno ih izjednačuje s hrvatskim državljanima.

9. Literatura

1. Izvori stručne i znanstvene pravne književnosti (knjige i radovi)

1.1. Knjige

1. Josipović, T.; Privatno pravo Europske unije - Opći dio, Narodne novine, Zagreb, 2020.
2. Pravni leksikon, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007.
3. Sajko, K.; Međunarodno privatno pravo, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2009.
4. Triva, S., Dika, M.; Građansko parnično procesno pravo, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004.
5. Vuković, Đ., Kunštek, E.; Međunarodno građansko postupovno pravo, Zagreb, 2005.

1.2. Znanstveni radovi

1. Dika, M.; Opće uređenje uporabe jezika i pisma u parničnom postupku, u: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2008., str. 205-218
2. Matić, T.; Aktorska kaucija i Haška konvencija o građanskom postupku od 1. ožujka 1954., Zagreb: Odvjetnik, br. 68/9-10, 1995., str. 47-57
3. Sikirić, H.; Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Tradicionalno XXXIII. Savjetovanje - Aktualnosti Hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 25., Organizator, Zagreb, 2018., str. 61-140
4. Tironi, Z.; Aktorska kaucija, u: Zbornik radova VII. međunarodnog savjetovanja, "Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća", Split, 2021., str. 153-175
5. Tironi, Z.; Aktorska kaucija i subjekti međunarodnog javnog prava, u: Tradicionalno XXXIV. Savjetovanje: aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 26, Zagreb, 2019., str. 333-343

2. Pravni propisi

2.1. Zakoni

1. Pravila o utvrđivanju programa, postupka i načina provedbe ispita iz poznavanja pravnog poretka Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 38/22, 21/23, na snazi od 22. veljače 2023.

2. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

3. Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, zakon, br. 101/17, 67/23, na snazi od 29. siječnja 2019.

4. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, zakon, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, na snazi od 01. siječnja 2023.

5. Zakon o odvjetništvu, Narodne novine, zakon, br. 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21, na snazi od 02. prosinca 2021.

6. Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, zakon, br.53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, na snazi od 01. siječnja 2023.

7. Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Narodne novine, zakon, br. 53/91, 88/01, na snazi do 28. siječnja 2019.

8. Zakon o strancima, Narodne novine, zakon, br. 133/20, 114/22, 151/22, na snazi od 01. siječnja 2023.

9. Zakon o sudovima, Narodne novine, zakon, br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23, na snazi od 01. ožujka 2022.

2.2. Međunarodne konvencije/Uredbe EU

1. Haška konvencija o građanskom postupku zaključena 1. ožujka 1954., Službeni list FNRJ - Međunarodni ugovori br. 6-111/62, Notifikacijom o sukcesiji je Republika Hrvatska postala strankom Konvencije 8. listopada 1991., Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 4-22/94

2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima usvojen 16. prosinca 1996. godine, stupio je na snagu 23. ožujka 1976., Republika Hrvatska je stranka Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima od 6. listopada 1991. godine prema Odluci o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska postala stranka temeljem notifikacije o sukcesiji, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 12/1993

3. Opća deklaracija o ljudskim pravima usvojena 10. prosinca 1948. godine, Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 12-143/09

4. Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima - preinačena, SL L 351, 20. prosinca 2012, str. 1-32; specijalno izdanje na hrvatskom jeziku: poglavlje 19 svezak 011 str. 289-320, na snazi u Republici Hrvatskoj od 01. srpnja 2013.

3. Izvori sudske prakse

1. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-III/103/2018, od 20. siječnja 2022.
2. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-1219/09, od 07. ožujka 2007.
3. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-6364/08, od 14. siječnja 2009.
4. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž 86/2017-5, od 16. svibnja 2015.
5. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Rev 2591/1991-2, od 26. veljače 1992.
6. Odluka Županijskog suda u Šibeniku, Gž 274/2021-3, od 13. svibnja 2021.
7. Odluka Županijskog suda u Varaždinu, Gž 1464/2020-2, od 17. studenog 2020.
8. Odluka Županijskog suda u Varaždinu, Gž 534/2018-2, od 20. travnja 2018.
9. Odluka Županijskog suda u Velikoj Gorici, Kž 241/2020-3, od 01. srpnja 2020.
10. Odluka Županijskog suda u Zadru, Gž 91/2023-2, od 15. ožujka 2023.

4. Mrežni izvori

1. Zakonik o građanskom postupku Etiopije iz 1965. godine;
[https://www.lawethiopia.com/images/codes/Civil%20Procedure%20Code%20\(English\).pdf](https://www.lawethiopia.com/images/codes/Civil%20Procedure%20Code%20(English).pdf)

